

III SHO'BA

AHOLINING MOLİYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH VA BYUDJET-SOLIQ TIZIMINI OQILONA BOSHQARISHDAGI USTUVOR MASALALAR

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI KREDITLASHDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH

Fattoxov Ulug'bek Abduxalimovich

"O'zmilliybank" AJ Toshkent shahar

Bosh boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Kichik va o'rta biznes (KO'B) har qanday iqtisodiyotning asosiy tayanchi bo'lib, ularning barqaror rivojlanishi davlatning iqtisodiy o'sishi va aholi turmush darajasining yaxshilanishiga hissa qo'shadi. Shuningdek, KO'B sub'ektlari uchun samarali kreditlash tizimi joriy etilishi muhim ahamiyatga ega. Ammo aholining moliyaviy savodxonligi past bo'lsa, bu biznesni rivojlantirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish jarayonlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Hozirgi kunda mamlakatimizda KO'B sub'ektlarini moliyalashtirish bo'yicha qonuniy asoslari yaratilib kelinmoqda. Mamlakatimiz Prezidentining "Kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi¹⁷⁹ Farmonida KHB sub'ektlarini moliyalashtirish bo'yicha bir qancha imtiyozlar berilgan. Lekin bu imtiyozlardan foydalanish uchun ba'zi bir aholi qatlamlarining savodxonlik darajasi yetarli emas.

Shunday ekan mamlakatimizda hozirgi kunda "Tadbirkorlar va aholining moliyaviy savodxonligini oshirish"¹⁸⁰ dasturi ishga tushirildi. Ushbu dasturda "Moliyaviy savodxonlik asoslari" bepul onlayn-kursi Markaziy bank, Savdo-sanoat palatasi va Xalqaro moliya korporatsiyasi bilan birgalikda tashkil etildi. Banklar moliyaviy jihatdan bilimli tadbirkorlarga ko'proq ishonch bildirishlari hammaga ma'lum.

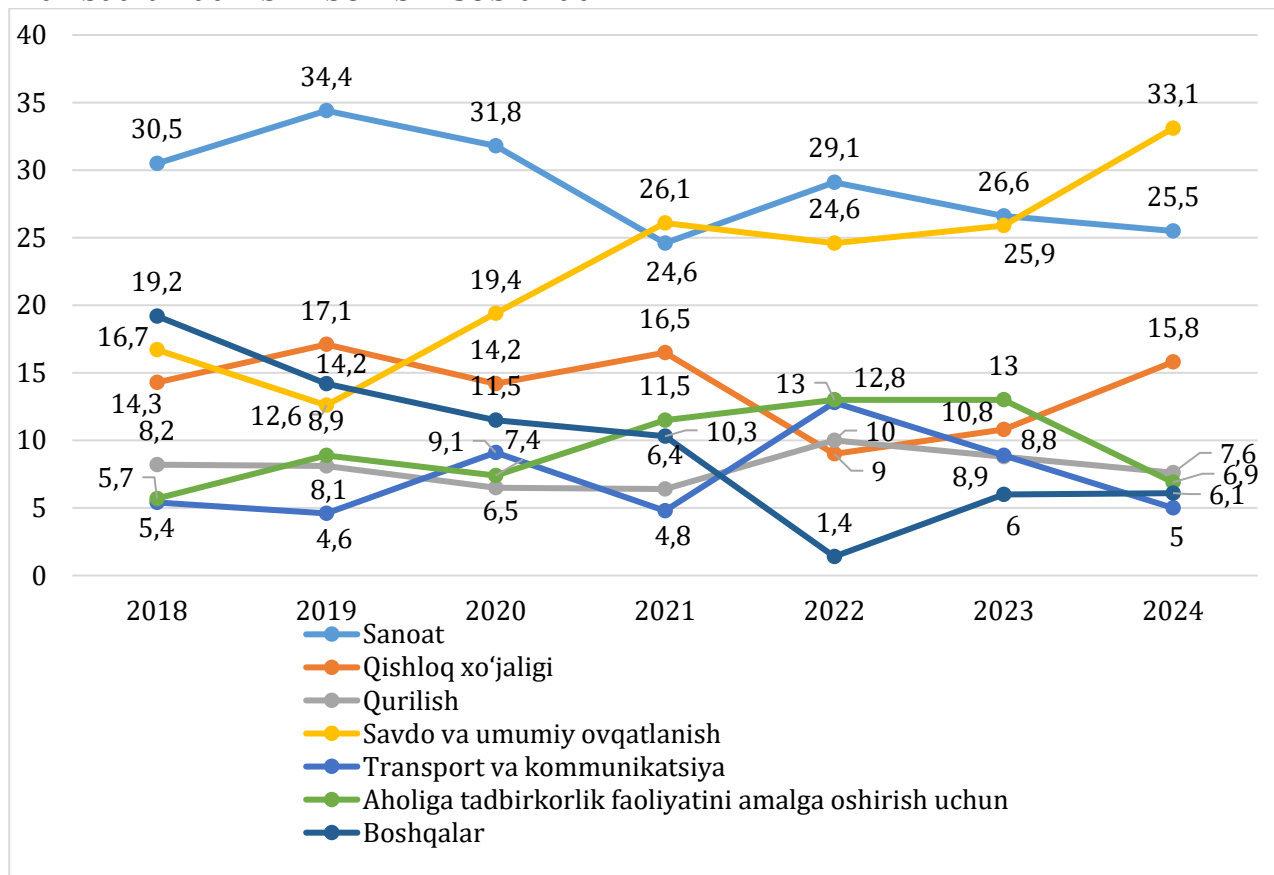
Moliyaviy savodxonlik va uning ahamiyati shundaki, bu shaxs yoki tadbirkorning moliyaviy qarorlarni qabul qilishda zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishidir. Kichik va o'rta biznes egalari uchun moliyaviy savodxonlik kredit mablag'larini samarali jalb etish, foiz stavkalarini tushunish, kredit tarixini yaxshilash va moliyaviy resurslarni to'g'ri boshqarishda muhim rol o'ynaydi.

KO'B sub'ektlari uchun kreditlash tizimi turli imtiyozli va standart kredit turlariga bo'linadi. Har bir tadbirkor o'z faoliyatiga mos keladigan kredit turini tanlashi va uning talablariga amal qilishi lozim. Kredit shartlarini tushunish, to'lov grafigini rejalashtirish va moliyaviy hujjatlarni to'g'ri yuritishda moliyaviy savodxonlik katta ahamiyatga ega.

¹⁷⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-193-sonli Farmoni. Toshkent sh., 2023 yil 10 noyabr.

¹⁸⁰ <https://direktor.uz/uz>

Kichik va o'rta tadbirkorlik sub'ektlariga hamda aholiga tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish maqsadlari uchun ajratilgan kreditlar (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) ushbu sohani rivojlantirishning asosiy moliyalash manbaalaridan biri bo'lib hisoblanadi.

1-rasm. Kichik va o'rta tadbirkorlik sub'ektlariga hamda aholiga tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish maqsadlari uchun ajratilgan kreditlar (foizda)¹⁸¹

Kichik va o'rta tadbirkorlik sub'ektlariga hamda aholiga tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish maqsadlari uchun ajratilgan kreditlar (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)ning tarkibi sanoat sohasida 2018 yilda 30,5 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2024 yilda esa 25,5 foizni tashkil qilib, 5 foiz (punktga) kamaygan. Ushbu davrda qishloq xo'jaligi, qurilish, transport va kommunikatsiya, aholiga tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun ajratilgan kreditlar deyarli o'zgarmasdan qolgan. Savdo va umumiy ovqatlanish sohasi esa, mos ravishda 16,7 foizdan 33,1 foizgacha oshganligini ko'rishimiz mumkin (1-rasm).

KO'B sub'ektlarini kreditlashda aholining savodxonligini oshirishda quyidagi ishlarni amalga oshirilsa maqsadga muvofiq bo'lar edai deb hisoblaymiz:

- ✚ Davlat va nodavlat tashkilotlar tomonidan kreditlash va moliyaviy bilimlar bo'yicha onlayn va oflayn treninglar tashkil etish;
- ✚ Televidenie, radio va internet orqali moliyaviy ma'lumotlarni tarqatish;
- ✚ Tadbirkorlar uchun maslahat markazlarini ochish va ularga kredit shartlari haqida maslahat xizmatlarini ko'rsatish;

¹⁸¹ www.mb.uz – O'zbekiston Respublikasi markaziy banki sayti ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

✚ Yosh avlodga moliyaviy bilimlarni oshirish uchun maxsus dasturlar joriy qilish.

Aholining moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lishi KO'B sub'ektlarining rivojlanishiga, shuningdek, moliyaviy barqarorlikka xizmat qiladi. Kreditlash jarayonlarini soddalashtirish va moliyaviy ma'lumotlarni ommaviylashtirish orqali tadbirkorlar o'z bizneslarini barqaror va samarali yuritish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu sababli, moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni kuchaytirish muhim masala hisoblanadi.

DAVLAT XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA IJTIMOY SOHANI RIVOJLANTIRISH

Vosiqov Abduvohob Ravshan o'g'li
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti
mustaqil izlanuvchi

Davlat, aholi, biznes va fuqarolik institutlari va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik mexanizmlarini ishlab chiqish va rivojlantirish "O'zbekiston-2030" Strategiyasida belgilangan innovatsion rivojlanish uchun institutsional muhitni shakllantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Davlat va xususiy sektorning (tadbirkorlik subyektlari) hamkorligida ijtimoiy, iqtisodiy va infratuzilmaviy sohalarda amalga oshirilgan loyihalar, ishlab chiqariladigan tovarlar va ishlar, ko'rsatilayotgan xizmatlarning turlari va sifatining oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bugungi kunda Yaponiya, Koreya, Kanada, Germaniya, Bangladesh kabi davlatlarning mazkur sohadagi yutuqlari yaqqol tajriba hisoblanadi. Darhaqiqat keyingi yillarda mamlakatimizda DXSh munosabatlarini rivojlantirish va sohada halqaro amaliyot tajribalarini bosqichma-bosqich joriy etish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

2019 yilda O'zbekistonda Davlat xususiy sheriklik to'g'risidagi qonun¹⁸² qabul qilinib, bugungi kunda ijtimoiy, iqtisodiy sharoitlardan kelib chiqqan holda takomillashtirib kelinmoqda. Qonunga muvofiq, davlat-xususiy sheriklik bu davlat sherigi va xususiy sherikning muayyan muddatga yuridik jihatdan rasmiylashtirilgan, davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun o'z resurslarini birlashtirishiga asoslangan hamkorligi hisoblanadi. Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi davlat-xususiy sheriklik sohasida davlat siyosatini amalga oshiradi.

Qonun bilan davlat-xususiy sheriklik taraflarining huquq va majburiyatlari belgilab berildi. Davlat-xususiy sheriklik loyihasi davlat organi (tashkiloti) va (yoki) yakka tartibdagi tadbirkor yoxud yuridik shaxs tomonidan tashabbus qilinishi mumkin. Davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimning amal qilish muddati uch yildan kam bo'lmasligi va qirq to'qqiz yildan oshmasligi kerak. Davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimning taraflari o'z majburiyatlarini

¹⁸² O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 10 maydagi "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi O'RQ-537-son Qonuni